

การบริหารการคลังและการงบประมาณ (12137104)

การคลังรัฐวิสาหกิจ

การคลังรัฐวิสาหกิจ

- การคลังรัฐวิสาหกิจถือเป็นแหล่งที่มาสำคัญของรายได้ของแผ่นดินอีกรูปแบบหนึ่งนอกเหนือจากการจัดเก็บภาษีอากรประเภทต่าง ๆ
- หน่วยงานรัฐวิสาหกิจเป็นหน่วยงานภาครัฐที่มีลักษณะประกอบกิจการในเชิงธุรกิจ มุ่งแสวงหากำไร หรือเรียกเก็บค่าบริการจากประชาชนผู้รับบริการในฐานะรัฐพาณิชย์ จึงมีบทบาทสำคัญและมีประโยชน์ในด้านการคลังและเสริมรายได้ให้แก่รัฐ

- รายได้จากการดำเนินงานของหน่วยงานรัฐวิสาหกิจเป็นกลไกที่สำคัญในการรักษาเสถียรภาพด้านการเงินการคลังของประเทศ โดยรัฐบาลใช้รัฐวิสาหกิจเป็นเครื่องมือในการกำกับฐานะดุลการคลังโดยรวมของภาครัฐด้วยการกำกับการเบิกจ่ายลงทุนของรัฐวิสาหกิจให้สอดคล้องกับรายได้ที่สามารถจัดหาได้เพื่อให้มีฐานะดุลงบประมาณที่เหมาะสมกับเป้าหมายในการรักษาเสถียรภาพด้านการคลังของประเทศ โดยเฉพาะรัฐวิสาหกิจเป็นกลไกสำคัญในการช่วยกระตุ้นและฟื้นฟูเศรษฐกิจ

- การจัดตั้งรัฐวิสาหกิจครั้งแรกในปี พ.ศ. 2494 คือการทำเรือและการรถไฟแห่งประเทศไทย ต่อมามีการตรากฎหมายสำคัญฉบับหนึ่งในปี พ.ศ.2496 เพื่อเปิดโอกาสให้ฝ่ายบริหารจัดตั้งองค์การหรือหน่วยงานขึ้นมาทำหน้าที่จัดทำบริการสาธารณะ พระราชบัญญัติจัดตั้งองค์การหรือหน่วยงานขึ้นมาทำหน้าที่จัดทำบริการสาธารณะ พระราชบัญญัติองค์การของรัฐบาล พ.ศ.2496 ที่ได้จัดตั้งหน่วยงานต่างๆ ขึ้นมาหลายแห่งซึ่งมีสถานภาพเป็นรัฐวิสาหกิจ ได้แก่ องค์การการขนส่งมวลชนกรุงเทพ องค์การเบตเตอร์ องค์การแกว้องค์การกำจัดน้ำเสีย เป็นต้น

- การบริหารงานและพัฒนารัฐวิสาหกิจและหลักทรัพย์ของรัฐ มีหน่วยงานชื่อว่า “สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ” มีฐานะเทียบเท่ากรม สังกัดกระทรวงการคลัง ทำหน้าที่บริหารและพัฒนารัฐวิสาหกิจและหลักทรัพย์ของรัฐ โดยการเสนอแนะนโยบายและมาตรการกำกับดูแล การประเมินผล และการพัฒนารัฐวิสาหกิจ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพรัฐวิสาหกิจและสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ทรัพย์สินของรัฐ พร้อมทั้ง ส่งเสริมและสนับสนุนการให้เอกชนร่วมลงทุนในกิจการของรัฐ

- ความเป็นมาในอดีตนั้น ภาครัฐได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนา รัฐวิสาหกิจให้มีประสิทธิภาพอันจะนำไปสู่การเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันให้แก่รัฐวิสาหกิจ เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ทรัพย์สินของรัฐ และพัฒนารัฐวิสาหกิจให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาล เดิมนั้น คณะรัฐมนตรีได้มีมติอนุมัติให้กรมบัญชีกลางยกฐานะแผนกรัฐวิสาหกิจ ในกองรายได้เป็นกองรัฐวิสาหกิจตามพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการ กรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง พ.ศ. 2520 เพื่อรับผิดชอบดูแลการดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจต่างๆ ได้กว้างขวางและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยเน้นการควบคุมและกำหนดนโยบายด้านการเงินการบัญชี และการบริหารงานบุคคลของรัฐวิสาหกิจ

- ต่อมาเนื่องจากกรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลังได้ปรับเปลี่ยนภารกิจจากการควบคุมและปฏิบัติการ มาเป็นการกำกับดูแลให้คำปรึกษา แนะนำส่งเสริมและสนับสนุน ตลอดจนกระจายอำนาจด้านการเงินการคลังไปให้ส่วนราชการต่าง ๆ และส่วนภูมิภาคมากขึ้น

- ได้รวมหน่วยงานที่มีภารกิจความรับผิดชอบในลักษณะใกล้เคียงกันเป็นส่วนราชการเดียวกันโดยมีฐานะสูงกว่ากอง จึงปรับปรุงการแบ่งส่วนราชการภายในกรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลังเสียใหม่ เพื่อให้การปฏิบัติราชการเกิดความคล่องตัวมีประสิทธิภาพ เหมาะสม และสอดคล้องกับสภาพงานดังกล่าว

- เนื่องจากการแบ่งส่วนราชการภายในกรมให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกาตามนัยมาตรา 8 วรรคสี่ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 “กองรัฐวิสาหกิจ” จึงเปลี่ยนฐานะเป็น “สำนักรัฐวิสาหกิจและหลักทรัพย์ของรัฐ” และต่อมาอีกครั้ง ตามพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง พ.ศ. 2538 จึงได้ยกฐานะ “สำนักรัฐวิสาหกิจและหลักทรัพย์ของรัฐ” เป็น “สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ” มีฐานะเป็นหน่วยงานระดับกรม ตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2545 ดำเนินการมาจนถึงปัจจุบัน

- สาขาพลังงาน (4 แห่ง) ประกอบด้วย การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) การไฟฟ้านครหลวง (กฟน.) การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค (กฟผ.) บริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน) (ปตท.)

- สาขาสื่อสาร (4 แห่ง) ประกอบด้วย บริษัท ทีโอที จำกัด (มหาชน) บริษัท กสท โทรคมนาคม จำกัด (มหาชน) (กสท.) บริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด (ปณท.) บริษัท อสมท จำกัด (อสมท.)

- สาขาสาธารณูปการ (6 แห่ง) ประกอบด้วย การประปานครหลวง (กปน.) การประปาส่วนภูมิภาค (กปภ.) องค์การจัดการน้ำเสีย (อจน.) การเคหะแห่งชาติ (กคช.) บริษัท ชนารักษ์พัฒนาสินทรัพย์ จำกัด การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (กนอ.)

- สาขาอุตสาหกรรมและพาณิชย์กรรม (8 แห่ง) ประกอบด้วย การยาสูบแห่งประเทศไทย (ยสท.) โรงงานไฟฟ้า กรมสรรพสามิต (โรงงานไฟฟ้า) องค์การสุรา กรมสรรพสามิต (อส.) สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล (สลาก) บริษัท สหโรงแรมไทยและการท่องเที่ยว จำกัด (สหโรงแรม) โรงพิมพ์ตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (โรงพิมพ์ตำรวจ) บริษัท อุรุกรุงเทพ จำกัด (บอภ.) องค์การตลาด (อต.)

- สาขาเกษตร (5 แห่ง) ประกอบด้วย องค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย (อ.ส.ค.) องค์การตลาดเพื่อเกษตรกร (อ.ต.ก.) องค์การสะพานปลา (อ.ส.ป.) การยางแห่งประเทศไทย (กยท.) องค์การคลังสินค้า (อ.ค.ส.)

- ข้อมูลล่าสุดในปี 2563 ประเทศไทยมีหน่วยงานรัฐวิสาหกิจในการกำกับดูแลของกระทรวงการคลังลดลงเหลือเพียง 53 แห่งใน 9 สาขา (www.sepo.go.th) ดังนี้
- สาขาขนส่ง (9 แห่ง) ประกอบด้วย การทางพิเศษแห่งประเทศไทย (กทพ.) การรถไฟแห่งประเทศไทย (รฟท.) การรถไฟฟ้ามหานครแห่งประเทศไทย (รฟม.) องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ (ขสมก.) บริษัท ขนส่ง จำกัด (บขส.) บริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) (ทอท.) บริษัท วิทยุการบินแห่งประเทศไทย (บวท.) สถาบันการบินพลเรือน (สบพ.) การท่าเรือแห่งประเทศไทย (กทท.)

- สาขาทรัพยากรธรรมชาติ (3 แห่ง) ประกอบด้วย องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ (ออป.) องค์การสวนพฤกษศาสตร์ (อสพ.) องค์การสวนสัตว์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ (อสส.)

- สาขาสังคมและเทคโนโลยี (5 แห่ง) ประกอบด้วย สถาบันวิจัย
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วว.) องค์การพิพิธภัณฑ์
วิทยาศาสตร์แห่งชาติ (อพวช.) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.)
การกีฬาแห่งประเทศไทย (กกท.) องค์การเภสัชกรรม (อภ.)

- <https://mgtsci.stou.ac.th/blog/2021/03/15/1-2/>